

ФІЛОЛОГІЯ

УДК 792.01

*Хоролець Лариса Іванівна,
народна артистка України, професор,
завідувач кафедри сценічного і аудіовізуального мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*

СЛОВО МОВЛЕНЕ

Мета роботи. Обґрунтування значення повноцінного масштабного та якісного функціонування української мови, визначення специфіки, особливостей виокремлення основних складових сценічного мовлення відповідно до класифікації сценаріїв, виявлення особливостей їх композиційної структури, прийомів та засобів мовного втілення. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні мистецтвознавчого, функціонального, порівняльного аналітичного методів дослідження творчої роботи фахівця над сценічним мовленням як комплексною, синтезуючою та синтетичною основою акторської майстерності в театральних постановках; у проведенні аналізу жанрових властивостей сценічного мовлення та виконавства; у розгляді видів сценаріїв, побудови їх літературного матеріалу, принципу класифікації, основних компонентів запису та прийомів мовного втілення. **Наукова новизна** дослідження полягає у систематизації поглядів те рекомендацій класиків та сучасників майстрів сценічного слова щодо роботи над літературною сценічною мовою в театралізованих постановках, концептуальності всіх складових сценічного мовлення як мистецького явища, поєднаного складними діями мовного апарату людини, її дихання, голосу і нервово-психічних процесів та засобами художньо-емоційної виразності. **Висновки.** У результаті здійсненого дослідження встановлено, що сценічне мовлення – це необхідна основа будь-якого сценічного або масового дійства, яка будується за всіма законами театального мистецтва. Вимова в сценічному мовленні є не тільки його зовнішньою формою, але й важливим виразним засобом акторської гри поруч з інтонацією. Оволодіння майстерністю сценічного мовлення потребує творчого процесу та знання технічної основи – «техніки мовлення», яка слугує не так зовнішньою формою, як носієм ідейно-художніх завдань змісту та ознак національної специфіки.

Ключові слова: літературний сценарій, сценарист, сценічна майстерність, сценарний план, сценарний хід.

Хоролець Лариса Іванівна, народная артистка Украины, профессор, заведующий кафедрой сценического и аудиовизуального искусства Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Слово сказанное

Цель работы. Обоснование значение полноценного масштабного и качественного функционирования украинского языка, определение специфики, особенностей выделения основных составляющих сценической речи в соответствии с классификацией сценариев, выявление особенностей их композиционной структуры, приемов и средств языкового воплощения. **Методология исследования** заключается в применении искусствоведческого, функционального, сравнительного аналитического методов исследования творческой работы специалиста над сценической речью как комплексной, синтезирующей и синтетической основой актерского мастерства в театральных постановках; в проведении анализа жанровых свойств сценической речи и исполнительства; в рассмотрении видов сценариев, построения их литературного материала, принципа классификации, основных компонентов записи и приемов речевого воплощения. **Научная новизна исследования** заключается в систематизации взглядов и рекомендаций классиков и современников мастеров сценического слова о работе над литературной сценической речью в театрализованных постановках, концептуальности всех составляющих сценической речи как художественного явления, созданного сложными действиями речевого аппарата человека, его дыхания, голоса и нервно-психических процессов и средствами художественно-эмоциональной выразительности. **Выводы.** В результате проведенного исследования установлено, что сценическое речь – это необходимая основа любого сценического или массового действия, которая строится по всем законам театального искусства. Произношение в сценической речи является не только его внешней формой, но и важным выразительным средством актерской игры рядом с интонацией. Овладения мастерством сценической речи требует творческого процесса и знания технической основы – «техники речи», которая служит не так внешней форме, как является носителем идейно-художественных задач содержания и признаков национальной специфики.

Ключевые слова: литературный сценарий, сценарист, сценическое мастерство, сценарный план, сценарный ход.

Khorolets Larisa, People's artist of Ukraine, professor by People's Artist of Ukraine, head of the stage and audiovisual arts chair, the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The words we speak

Purpose of Article. The main purposes of the article are the justification of full scale value and quality of functioning of the Ukrainian language, the determination of specificity, selection of the features of the main components of elocution in accordance with the classification of scenarios, the identification of the characteristics of their compositional structure and methods and means of language implementation. **Methodology.** The research methodology consists of art history, function, comparative and analytical methods for studying the creative work of professional, related theatrical speech as a complex, synthesizing and synthetic basis acting in theatrical productions; in the analysis of genre characteristics elocution and performing; in considering scenarios species building of their literary material, the classification principle, the main components of the recording and receiving voice implementation. **Scientific novelty.** The scientific novelty of the research is to systematize the views and recommendations of classical and contemporary masters of stage words about the work on the literary stage speech in theatrical productions, conceptualization all the components of elocution as an artistic phenomenon creates complex actions the human vocal apparatus, his/her breath, voice and neuropsychiatric processes and means of artistic and emotional expressiveness. **Conclusions.** It is found out that the stage speaking is a necessary foundation of any stage or mass action, which is constructed according to the laws of theatrical art. The pronunciation in elocution is not only the external form, but also an important means of expression of acting near the intonation. Mastery elocution needs the creative process and technical knowledge base – «speech technology», which is not the external form but it is a carrier of the ideological and artistic problems of content and attributes of national identity.

Keywords: literary script, screenwriter, dramatics, stage plan, screenwriting course.

Слово на сцені мовознавча наука визначає як особливий вид (жанр, стиль) загальнонаціонального усного літературного мовлення. У сценічному мистецтві мовлення є одним з основних виразових засобів майстерності актора, в устах якого саме й розкривається чарівність слова, що увібрало в себе образи живої дійсності.

Ще з 1870 року у мовознавстві (І.О.Бодуен де Куртене) було вже розрізнення термінів, яке потім розгорнув французький лінгвіст Ф. де Соссюр, а саме: французьке «*langue*» (лянг), що відповідає російському «*язык*», а в українському – «мова», і французьке «*parole*» (пароль), що відповідає російському «*речь*», а українському – «слово», «мовлення». Тому найвідповіднішим терміном для визначення виду (жанру) українського слова на сцені треба вважати «сценічне слово» (або «сценічне мовлення»).

На думку вчених, сценічне слово, як і писемна мова художньої літератури, розвивається на основі доцільного, етично виправданого використання всіх мовних розгалужень національної мови, усіх її виражальних засобів. Тобто конкретно сценічне мовлення розуміється як цілком сучасне, вибираюче в себе живу розмаїту українську мову з її національними властивостями. Піднесене на високий рівень досконалості, мелодійності, чистоти звучання, воно лише в художніх цілях може припускати архаїчні, діалектичні й інші, характерні для певної образності відхилення від літературної норми.

Істотною рисою жанрових властивостей сценічного мовлення є те, що воно виконавське. Його творче призначення – виконувати, розкривати висловлені в художньо-літературних образах певні ідеї творів. Саме звідси формуються особливості мовлення актора, який являє собою поєднувальну ланку між автором і глядачем. Щоб виконувати цю функцію, акторові потрібно досконало володіти культурою сценічного мовлення, знати його закони.

Але у театрах часто стала виявлятися прикра недооцінка ваги слова у сценічній майстерності, хоч відомо, що недоліки у сценічному мовленні спотворюють якість вистави і нівечать творчі можливості діячів сцени. Саме на це звертали увагу славетні корифеї театру.

К. С. Станіславський не раз підкреслював, що для актора слово «не просто звук, а збудник образів», визначаючи, що «слово, яке є останнім і вищим ступенем впливу актора на глядача, являє собою складний конгломерат, узагальнюючий цілий ряд фізичних дій митця». Він вимагав також, щоб слово не стало порожнім знаряддям дії актора на сцені. Якщо актор не досягає високої якості сценічного мовлення, він почуває себе непевним, скутим у творенні образу, а тому збивається на манівці штучності.

В. І. Немировича-Данченка дуже турбувала занедбаність слова у деяких театрах, те «що в основу всього виховання актора не покладена у нас необхідність відливати у слово все те, що називаємо переживанням». Розглядаючи компоненти, з яких складається акторська майстерність, він відзначає, що «все це набере остаточної форми лише тоді, як увіллється в слово все неподільно: і темпераментні переживання, і пластика». «Увіллється в слово», яке яскраво визначить, виправдає всю решту елементів акторських хвилин на сцені. Тільки тоді виходить викінчена форма. Слово стає вінцем творчості, воно ж повинно бути і джерелом усіх завдань – психологічних і пластичних.

Дбайливо ставились до сценічного мовлення в акторській майстерності видатні діячі українського театру. Славнозвісний П. К. Саксаганський у свему зверненні «До театральної молоді» підходив до сценічного мовлення, як «до найбільш трудного, найбільш відповідального в роботі актора». Досвідчений режисер багатозначно попереджав молодь: «Вживаючи інші сценічні засоби, актор мо-

же тільки вдало або невдало зіграти свою роль. Неправильною ж подачею слова, тоном, акцентуванням він може покалічити не лише образ свого героя, але і всю ідею автора».

«Як показує вся творча історія Заньковецької, – читаємо у дослідженні С. М. Дуриліна, – вона належала до числа тих великих художників сцени, які ясно і до кінця розуміли, що слово є найбільшою цінністю, яка належить людині, і лише їй. Тільки людині дано діяти у слові. Актор добре озброєний у своєму мистецтві: рух, жест, танок, але тільки слово є його власною, лише йому приналежною зброєю, найсильнішою з усіх і здатною здобувати величезні перемоги. Актор, позбавлений будь-якої допомоги режисера, костюмера, бутафора, декоратора, освітлювача, але чудово володіючий зброєю слова, всемогутній – він може, користуючись лише самою цією зброєю, надихати глядачів великою думкою, потрясати їх життєвою правдою, викликати ридання, розкоти сміху, і, навпаки, драматичний актор, озброєний усіма засобами режисури та іншими, безсилий, якщо не володіє зброєю слова. Це переконання Заньковецької багато разів нею висловлене...» І вона особисто виключно ретельно ставилася до свого слова на сцені.

Повчальним є досвід таких майстрів сценічного слова, як М. П. Старицький та М. Л. Кропивницький. Дослідження творчості Старицького-режисера показує, що слово у його виставах було найважливішим засобом розкриття сценічних образів, передумовою акторської майстерності. Є також чимало свідчень про винятково наполегливу працю М. Л. Кропивницького над вдосконаленням акторського сценічного мовлення у процесі роботи над втіленням сценічних образів: «Мова персонажів теж шліфувалася під час проб: знімалося зайве, лишалося чітке, дохідливе, образне, органічне персонажеві, легке для виголошення». Кропивницький мав дуже широку популярність як чудовий майстер українського сценічного слова. Збереглися у звукозаписі деякі з поетичних творів Тараса Григоровича Шевченка у виконанні Марка Лукича Кропивницького. Велика користь молодому акторові може бути також від прослуховування записів з голосу Ю. В. Шумського, А. М. Бучми, І. О. Мар'яненка та багатьох сучасних діячів сцени старшого покоління: Анатолія Паламаренка, Неоніли Крюкової, Олександра Биструшкіна, Бориса Лободи, Володимира Смотрителя і талановитої молоді, на кращих зразках виконання нею драматичних ролей можна чимало навчитись і сценічному мовленню.

Ця патріотична традиція – любов до рідного слова – йде з глибин історії.

Мовлення фізично виявляється у складних діях мовного апарату людини, у її диханні, у голосі та нервово-мозкових процесах. Складність сценічного мовлення як мистецького засобу ще більша. Воно має виявити і втілити образну суть задуму автора через багатство техніки мовлення, орфоепічно-інтонаційну, логічну та емоційно-образну дійовість слова. Названі взаємодіючі компоненти – дихання, голос, артикуляція, дикція та орфоепія, словесний наголос, логіка мовлення та його виразність – входять до складу сценічного мовлення. «Подача слів на сцені, – ділиться своїм досвідом П. К. Саксаганський, – вимагає еластичного, з широким діапазоном голосу. Гнучкий голос може легко змінювати тембр і тон вислову. Чіткість вимови – важлива річ, коли актор чітко вимовляє на сцені, то жодне слово не пропадає для публіки, і між ним та глядачами ніколи не припиняється близький контакт. А кому цікаво слухати актора, який тихо і невиразно щось мимрить...»

Майстерність сценічного мовлення, як і іншого мистецтва, має технічну основу – «техніку мовлення» з тією особливістю, що вона служить не так зовнішньою формою, як носієм ідейно-художніх завдань змісту та ознак національної специфіки. Так, артикуляція (отже, й дикція) зумовлюється фонетичною системою будь-якої мови, якій властивий особливий уклад органів мовлення, певне їх напруження й подібні особливості.

Якщо актор не засвоїв мовної артикуляційної бази певної національної (в даному разі – української) мови, він вимовлятиме її звуки, слова, фрази з акцентом, зумовленим його власною мовною базою. Акцент може виявлятися по-різному, але він ніколи не бажаний на сцені, якщо тільки саме акцентування не диктується художніми засадами образу.

Сценічне мовлення, розраховане на ясне сприймання його зі сцени широкою масою глядачів навіть у складних акустичних умовах, загалом специфічне своєю вимовністю. Вимова визначає якісний рівень усього мовлення, цілеспрямовує всі його компоненти. Вимова в сценічному мовленні є не тільки його зовнішньою формою, але й важливим виразним засобом акторської гри поруч з інтонацією. Вимова як початкова стадія в сценічному мовленні є одночасно своєрідним вступом до великого мистецтва слова – носія глибоких ідей, високого натхнення. Тож, досконалість вимови – не лише технічна вимога, а кінцева умова високого рівня ідейно-естетичного звучання сценічного мистецтва, зокрема, національного його колориту, що виявляється в мовленні. Суть досконалої вимови на сцені полягає, насамперед, в її правильності. Розвивається ж вимова відповідно до ідейно-естетичних засад сценічного мистецтва слова за встановленими сучасними нормами орфоепії.

Український народ упродовж своєї нелегкої історії творив і плекав рідну мову. Залишитися на рівні найрозвиненіших мов світу вона може тільки тоді, коли ми й далі берегтимемо її як найцінні-

ший скарб, пильнуватимемо її норми. Під нормою літературної мови розуміємо сталі і загальнозжиті граматичні форми, прийняті у суспільній практиці, словниковий склад та загальнозвизнані правила вимови й правопису. Норма літературної мови має велике суспільне значення: єдина мова – єдиний народ. Тож не роз'єднуймося за окремими говірками, поширюймо усталені в літературній мові слова, словоформи та словосполучення.

Давно склалися в українській літературній мові норми вимови. Їх дотримання – обов'язкова вимога до всіх, хто користується нею в будь-якій сфері суспільного життя. Правильна літературна вимова надає мовленню краси, чарівності, привабливості, сприяє кращому й глибшому засвоєнню висловлюваної думки, донесенню до слухачів почуттів і роздумів. Правильна літературна вимова допомагає краще засвоїти зміст сказаного. Неправильно вимовлене слово, навіть окремі звуки в ньому заважають вникнути у його суть і можуть стати причиною спотворення змісту. Різні помилки у вимові слів та в їх наголошуванні викликають невдоволення. Це заважає мові задовільно виконувати комунікативну функцію. Безсумнівно, що правильна літературна вимова, правильне звукове оформлення слів сприяє мовному спілкуванню людей, а неправильне – гальмує його.

Причини орфоепічних, або вимовних, помилок різні. Найчастіше вони трапляються під впливом діалектного оточення і пояснюються невмінням відрізнити звукові норми, властиві літературній мові, від вимови відповідних звуків у рідному для мовця говорі. Деякі орфоепічні помилки зумовлені незнанням звукових закономірностей споріднених мов і невмінням їх розмежовувати. Найчастіше помилки трапляються від того, що той, хто користується літературною мовою, не знає добре правил її вимови або невімовливо ставиться до свого мовлення, завдаючи цим шкоди і собі, і тим, хто його слухає. Величезна кількість різних помилок пояснюється тим, що тривалий час серед багатьох українців українська мова не виконувала функцій рідної мови, якою думають, спілкуються в усіх сферах життя. Вона була непотрібним додатком до «престижнішої» мови. Деяких дітей звільняли від вивчення рідної мови. Усі недоладності є наслідком мовної невібагливості, нерозрізнення лексичних та граматичних засобів української й російської мов, безоглядного перенесення в українську мову чужих слів і висловів. Найприкріше в цьому те, що таких помилок припускаються люди, котрі за своїм покликанням і становищем у суспільстві мали б бути взірцем української літературної мови, прикладом для решти мовців. Національну мову творить народ, а її відшліфована форма – літературна мова – викристалізовується внаслідок зусиль митців слова. Українська мовна територія досить велика. Тому все на ній не може стати надбанням літературної мови. Поняття літературна мова і загальнонародна мова не тотожні в усіх народів.

Милозвучність нашої мови створюється багатьма компонентами. Вона потребує належної фонетичної організації. Милозвучність вимагає свідомого уникання незграбності в поєднанні звуків, послідовного й неухильного дотримання норм правильної вимови.

Існує спеціальна наука про правильну літературну вимову звуків, звукосполучень і слів. Називається вона орфоепією (від грецького *orthos* – правильний і *epos* – мова). Ця ділянка лінгвістики вивчає й визначає закономірні риси нормативно правильної вимови будь-якої національної літературної мови на певному історичному етапі її розвитку. У ширшому плані орфоепія охоплює акустичні та артикуляційні компоненти правильної вимови голосних і приголосних звуків у їх сполученнях, у словах, фразах, мовному потоці, включаючи вимовну сторону словесного наголосу й інтонації. Таке широке розуміння орфоепії, як свідчить практика викладання, чи не найбільше пасує до жанрових властивостей сценічного мовлення, що характеризується своєю цілеспрямовуючою вимовністю. Вже давно склалися й правила української літературної мови, які вивчає українська орфоепія. Вони забезпечують єдність звукового оформлення мови відповідно до її національних норм. Орфоепія як самостійна дисципліна у мовознавчій науці має велике значення в піднесенні культури мови, особливо в наш час.

Орфоепія (правильна вимова) українського сценічного слова саме й призначена бути надійним засобом плекання слова на сцені. Звуків сучасного українського національного мовлення з варіантами, відтінками, існує багато. Для актора на сцені це має істотне значення, бо, як відомо, його завдання й полягає в тому, щоб за даним текстом твору відтворити величезне багатство звучання живого літературного мовлення.

В Україні питання культури української мови стоїть принципово інакше, ніж у національно благополучних суспільствах, бо його драматичним тлом є багатостраждальна історія нашої мови, століття прямих заборон і переслідувань або прихованого витіснення з публічного вжитку, цькування аж до фізичного знищення бездоганних знавців української мови, виразників духу і генія цієї мови. Бути носієм органіки української мови – в Україні завжди означало бути причетним до справи нелегкої, а то й небезпечної і вимагало не лише особливого мовного таланту, а й громадянської мужності.

І нині питання про культуру повсякденного мовлення українців не втратило драматизму. Воно не зводиться до клопотів професійного вдосконалення мовців, а стосується долі рідної мови взагалі. І є

частиною ширшого питання про масштаби і якість суспільного функціонування української мови. Життя не дуже пестить нашу мову на шляху до утвердження її в різних сферах спілкування. З різних причин у минулому багатьох українців було позбавлено можливості добре опанувати літературну мову.

Витіснення української мови з багатьох сфер публічного спілкування призводило до нехтування її функціональними можливостями, до «завмирання» багатьох природних форм вираження, на зміну яким за умов потужного тиску російщення приходили форми, спотворені аж до так званого суржику. Втрата природності й краси, засилля кальок з російської та суржику позбавляють мову унікальності, зменшують конкурентоздатність української мови в публічному й приватному мовленні, компрометують її, дають аргументи її недругам. Спостерігається низький рівень мовної культури в сучасних засобах масової інформації.

Настійна суспільна потреба вимагає від кожного невпинно дбати про досконале знання рідної мови, неухильно протистояти псуванню української мови, обстоювати її право бути собою і розвиватися, реагувати на зміни життя, виходячи з власної природи, а не в чужій моделі.

В незалежній Україні українська мова в усій її чистоті і красі має посісти належне їй місце. Слово акторів, лекторів, дикторів та інших працівників радіо і телебачення, вчителів, викладачів має бути взірцем. Носіями зразкової української мови повинні стати державні діячі, урядовці.

Тим часом матеріали наших засобів масової інформації засмічені надмірною кількістю невмотивованих чужих слів, ненормативними наголосами. Мовні неполадності трапляються навіть у важливих державних документах. Щедро постачає державу суржиком Верховна Рада України. Не бракує джерел суржику й поза Верховною Радою. Виголошувачі українських теле- й радіоновин, відомі актори припускаються прикрих помилок.

У виступах багатьох людей часто можна почути посилення на цивілізовані держави. Та не всі пам'ятають, що однією з ознак цивілізованості держави є її ставлення до мови. Зразком такої держави можна вважати Францію, де уряд уживає діяльних заходів для піднесення культури французької мови, для плекання її чистоти та утвердження престижу, послідовно веде боротьбу проти засмічення мови корінного народу непотрібними запозиченнями з інших мов. Це при тому, що французькій мові на рідній землі ніколи ніщо не загрожувало. Цілком відмінні обставини існування та розвитку української мови.

Багаторічний педагогічний досвід переконує: культура мови – культура думки. Вона забезпечує історичну безперервність духовної культури народу. Як основа духовності народу мова є підмурком існування нації. Зберігаючи рідну мову, народ зберігає себе. Звертання до культури мовлення – спосіб апелювати до мовної та національної гідності українців. На часі гостра потреба подбати про те, щоб підвищити рівень мовно-національної вихованості народу.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / Заг. ред. О. Сербенської : Посібник. – Львів: Світ, 1994.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
4. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. – К., 1980.
5. Вашченко В. С. Мова Тараса Шевченка. – Харків, 1963.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь. – ВТФ «Перун», 2005.
7. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь. – ВТФ «Перун», 2005.
8. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Сологуб Н. М. та ін. Довідник з культури мови. – К., 2005.
9. Жовтобрюх М. А. Слово мовлене. Українська літературна вимова. – К. : Знання, 1969.
10. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України / Вид. третє, доп. і перероб. – Дрогобич : Відродження, 1992.
11. Карасьов М. М. К. С. Станіславський і сценічна мова. – К : Мистецтво, 1963.

References

1. Antysurzhyk. Learning to behave politely and correctly speak. Lviv: Svit [in Ukrainian].
2. Babich, N.D. (1990). Fundamentals of speech Lviv: Svit [in Ukrainian].
3. Bakhtin, M.M. (1979). Aesthetics of verbal creativity. Moscow [in Russian].
4. Bevzenko, S.P. (1980). Ukrainian dialectology. Kyiv [in Ukrainian].
5. Vashchenko, V.S. (1963). Language the Taras Shevchenko. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Great Dictionary of Modern Ukrainian. Kyiv, Irpin': VTF «Perun» [in Ukrainian].

7. Large elevated modern Ukrainian spelling dictionary vocabulary. Kyiv, Irpin': VTF «Perun» [in Ukrainian].
8. Handbook of cultural languages. Kyiv [in Ukrainian].
9. Zhovtobruk, M.A. (1969). Spoken word. Ukrainian literary pronunciation. K.: Znannya [in Ukrainian].
10. I vanyshyn, V. J., & Vynnytsky-Radevich, Y. (1992). Language and nation: Proceedings of the place and role of language in the national revival of Ukraine. Drohobych: Vidrodzhennya [in Ukrainian].
11. Karasev, N. (1963). Stanislavsky and stage speech. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].

УДК 811.111: [801.73:808.51]

*Путро Алла Олексіївна,
доцент кафедри української та іноземних мов
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
putro_alla@mail.ru*

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ (Частина II)

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості аспектів професійної іншомовної компетентності студентів напряму підготовки «Менеджмент» на прикладі реферативного аналізу англомовного економічного тексту та проведення ділової презентації англійською мовою. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні порівняльно-описового методу, методу лінгвістичного аналізу, загальнонаукових методів: узагальнення, класифікації, аналогії, теоретичного аналізу відповідного кола джерел; лінгвометодичного методу дослідження навичок іншомовної компетентності студентів; емпіричних методів: педагогічного спостереження за навчальною діяльністю студентів, проектування та моделювання процесу навчання, бесіди, аналізу виконання тестових завдань, анкетування, науково-педагогічного експерименту. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що на основі теоретичного та практичного матеріалу зроблено спробу виявити особливості професійної іншомовної компетентності студентів напряму підготовки «Менеджмент» на прикладі аналізу англомовного економічного тексту та проведення ділової презентації англійською мовою. Ці особливості пов'язані зі специфікою іноземної мови, зокрема англійської як предмета пізнання. Цінність досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів безперечна, але аналізування інформації дозволяє зробити висновки про наступне: 1. існує чимала кількість дослідницьких робіт з перекладу економічної та наукової термінології, але недостатньо розкрито проблему перекладу специфічної термінології, зокрема економічної; 2. донедавна приділялось мало уваги аналізу англомовних текстів економічного напрямку де мовні одиниці, що використовуються при реферуванні, є об'єктом дослідження, їхня специфіка; 3. на сучасному етапі розвитку міжкультурної ділової комунікації і методики навчання іноземних мов у спеціальній літературі з'явився термін «ділова презентація», який визначають як жанр ділового дискурсу. Це пов'язано з тим, що проблема навчання саме ділової іншомовної презентації мало досліджена у вітчизняній методиці навчання іноземних мов. З іншого боку, зарубіжна методика не враховує менталітету українських студентів і вимог щодо організації навчального процесу українських вищих навчальних закладів. **Висновки.** Метою вивчення іноземної мови професійного спрямування, зокрема англійської, у вищому навчальному закладі є підготовка студентів до ефективної комунікації в їхньому професійному середовищі. Іншомовна компетентність забезпечує певний культурний рівень усного і писемного мовлення та невербальної мовленнєвої поведінки. Формування іншомовної компетентності у студентів вищих навчальних закладів слід розглядати як обов'язкову складову фахової підготовки.

Ключові слова: професійна іншомовна компетентність, студенти, іноземні мови, англійська мова за професійним спрямуванням, менеджер, економічний текст, аналіз тексту, реферування, цільова аудиторія, навички презентації, ділова презентація англійською мовою.

Путро Алла Алексеевна, доцент кафедри українського и иностранных языков и Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Профессиональная иноязычная компетентность студентов: проведение деловой презентации (часть II)

Цель статьи заключается в теоретическом обосновании важности аспектов профессиональной иноязычной компетентности студентов направления подготовки «Менеджмент» на примере реферативного анализа англоязычного экономического текста и проведения деловой презентации на английском языке. **Методология** исследования основывается на применении сравнительно-описательного метода, метода лингвистического анализа, общенаучных методов: обобщения, классификации, аналогии, теоретического анализа соответствующего ряда источников; лингвометодического метода исследования навыков иноязычной компетентности студентов; эмпирических методов: педагогического наблюдения за учебной деятельностью студентов, проектирования и моделирования процесса обучения, беседы, анкетирования, анализа выполнения тестовых заданий, научно-